

Visie op Werkplekieren aan UCLL

Inez Castermans, i.s.m. Lies Wijnants.

Intro

Deze tekst is een verdere uitwerking van de UCLL-visietekst rond werkplekieren die vanuit de graduaatsopleidingen en op basis van eerdere onderzoeksprojecten, literatuuronderzoek, decretale definities, voorafgaande werk binnen een groep in opdracht van VLHORA-onderwijsbeleid, bestaande praktijken, ... ontwikkeld werd.

In dit document stellen we op basis hiervan en recente ontwikkelingen (ESF-projecten duaal leren, WG Onderwijsbeleid VLHORA, Klankbordgroep duaal leren Syntra) **een referentiekader voor rond werkplekieren** voor UCLL (graduaats- en bacheloropleidingen) met 2 belangrijke pijlers:

- Het basiscontinuüm werkplekieren (zie punt 1)
- Binnen dat basiscontinuüm meerdere dimensies om werkvormen van werkplekieren verder te concretiseren (zie punt 2)

Waarom?

Er is veel terminologische verwarring rond 'werkplekieren' in Vlaanderen. Dit kader rond werkplekieren is bedoeld om in eerste instantie transparantie te creëren voor de student @UCLL (en uiteraard in tweede instantie voor alle andere relevante betrokkenen). Op die manier willen we aan studenten duidelijk maken wat het 'onderwijsconcept' werkplekieren inhoudt, en wat ze concreet kunnen verwachten als ze een opleiding willen kiezen of beginnen waarin werkplekieren naar voren geschoven wordt.

Noot

Deze tekst gaat enkel over het inhoudelijke kader rond werkplekieren. Verdere randvoorwaarden (financieel, voldoende kwalitatieve werkplekken, ...) worden hier buiten beschouwing gelaten maar zullen in de toekomst op verschillende fora verder worden opgenomen.

1. Het continuüm van werkplekieren aan UCLL (uit Visietekst werkplekieren UCLL)

Werkplekieren is een overkoepelende term. *Onder werkplekieren worden leeractiviteiten begrepen die gericht zijn op het verwerven van algemene of beroepsgerichte competenties, waarbij de arbeidssituatie de leeromgeving is.*¹

In het kader van deze tekst gaat het om algemene of beroepsgerichte competenties op niveau 5 en 6 voor UCLL: dit betekent de domein- en opleidingsspecifieke leerresultaten, de bouwstenen van het Moving Minds DNA (MM DNA), ...

De term werkplekieren wordt vanuit het Vlaamse onderwijsbeleid ruim geïnterpreteerd, en het omvat dus verschillende mogelijke vormen en verschijningsvormen.

In de Memorie van toelichting bij het ontwerp van decreet betreffende de uitbouw van de graduaatsopleidingen binnen de hogescholen en overdrachtsmaatregelen voor de lerarenopleidingen² wordt die arbeidssituatie ook ruim ingevuld, het kan gaan om reële of gesimuleerde/realistische omgevingen, binnen of buiten de vestiging van een onderwijsinstelling:

¹ Codex Secundair Onderwijs artikel 123/2. Deze definitie werd ook overgenomen in het voorontwerp van decreet over de graduaatsopleidingen (in de Codex Hoger Onderwijs in te voegen punt 77°/1 in artikel 1.3).

² <https://www.vlaanderen.be/nbwa-news-message-document/document/09013557801ea13e>

*Onder de definitie van werkpleklers kunnen tal van werkvormen geplaatst worden, maar belangrijk is dat het moet gaan om leeractiviteiten. De activiteiten die studenten uitvoeren, hebben dan ook als eerste doel om competenties te verwerven, niet het creëren van economische meerwaarde. Het kan gaan om het verwerven en inoefenen van algemene en/of beroepsgerichte competenties en naargelang de werkvorm wordt er al dan geen arbeid verricht door de student (bv. wel bij stages, niet bij observatieactiviteiten). Er kan maar van werkpleklers worden gesproken, wanneer de arbeidssituatie de leeromgeving is. Aangezien het begrip **arbeidssituatie ruim ingevuld kan worden**, kunnen de leeractiviteiten georganiseerd worden in **reële of gesimuleerde/realistische omgevingen, binnen of buiten de vestiging van een onderwijsinstelling**. Onder reële omgevingen worden werkomgevingen verstaan waar er arbeid wordt verricht door werknemers onder toezicht van een werkgever. De keuze voor de werkvormen behoort tot de pedagogische vrijheid van de hogeronderwijsinstellingen, maar de onderwijsinstellingen zullen moeten streven naar de organisatie van leeractiviteiten binnen een reële arbeidssituatie.*

Zoals in de visietekst rond werkpleklers vanuit de graduaatsopleidingen, stellen we binnen het ruime overheidskader rond werkpleklers, werkpleklers voor als een continuüm waarop we verschillende verschijningsvormen en varianten kunnen positioneren, op basis van de dimensie: van realistisch/gesimuleerde arbeidssituatie naar reële of authentieke arbeidssituatie. Op die manier geven we aan dat er een brede range is van mogelijke vormen van werkpleklers en dat vormen van werkpleklers moeilijk in afgebakende hokjes/vakjes in te delen zijn. Het continuüm loopt aan de linkerkant over naar de leeromgeving via de school. Ook daar is de grens niet altijd even zwart-wit. Er bestaan nog andere mogelijke leeromgevingen, denk vb. aan blended learning.

Figuur 1: Basiscontinuüm werkpleklers aan UCLL

Op dit continuüm onderscheiden we aan de beide uiteinden twee soorten van leeromgevingen.

- Aan de linkerzijde van het continuüm situeren we die vormen van werkpleklers waar de leeromgeving bestaat uit een **realistische of gesimuleerde arbeidsomgeving**. Dit is een leeromgeving die afgeleid wordt van de reële arbeidssituatie; een omgeving waarin de reële arbeidssituatie wordt nagebootst of gesimuleerd. Bijvoorbeeld: leren via een virtueel kantoor, opleidingscentrum, small business projects, simulatie-onderwijs, etc.

- Aan de rechterzijde van het continuüm situeren we die vormen van werkpleklers waarbij de leeromgeving bestaat uit een **reële arbeidssituatie of authentieke leeromgeving**. Dit is een arbeidssituatie waar er arbeid verricht wordt door werknemers, gericht op een reële doelgroep (klanten, patiënten, ...), onder begeleiding/opvolging/toezicht van een werkgever. Bijvoorbeeld: stage doen bij een regulier bedrijf.

De **soort leeromgeving** (realistische of reële arbeidssituatie) vormt aldus de basisdimensie om vormen van werkpleklers op het continuüm te situeren. De keuze welke leeromgeving is afhankelijk van verschillende factoren: de doelgroep, de specificiteit van de opleiding, de leerresultaten/leerdoelen, het engagement van het werkveld in kwestie, de veiligheid van de student, ...Uitgangspunt voor de keuze van de soort van leeromgeving (in het

continuüm van werkplekleren maar ook van blended learning, of contactonderwijs) is 'hoe en waar leert de studentengroep in kwestie het best?'

Voorbeelden van mogelijke leeractiviteiten/werkvormen van werkplekleren op het continuüm realistisch-reëel geven we hieronder weer (geïnspireerd op visietekst werkplekleren voor de graduaatsopleidingen):

-
- **Praktijkgericht-(contact)onderwijs:** - werken met 'realistische' cases/uitdagingen/probleemstellingen zoals deze op de werkplek voorkomen: casusonderwijs- projectonderwijs - gastlectoren - bedrijfsbezoeken
 - **Simulatie-onderwijs:** Studenten voeren realistische opdrachten/taken uit in een gesimuleerde context voor fictieve klanten, patiënten, ... - Skillslab/labo - Virtueel kantoor - Opleidingscentra van VDAB, T2-campus, satellietcampus UCLL Houthalen, Limtec, etc.
 - **(Praktijk)les op de werkplek:** Docenten geven les op de sites van bedrijven en gebruiken de werkplek om hun lessen meer aanschouwelijk te maken en de studenten op een veilige manier onder te dompelen in de reële arbeidssituatie.
 - **Training en opleiding op de werkplek.** Studenten volgen trainingen/opleidingen georganiseerd vanuit de werkplek (in company training).
 - **Reële praktijkopdracht of project.** Studenten leren via een opdracht/project die ze uitvoeren voor een reële klant (bedrijf). De mate van samenwerking met de werkplek in kwestie doorheen het proces, kan verschillen van opdracht tot opdracht (of project tot project) vb. Small business projects, InnovationLabs (Management), Junior Consulting Project (BaNaBa).
 - **Verkenning en observatie op de werkplek.** Studenten verkennen en observeren de werkplek om het bedrijf en de bedrijfscultuur te leren kennen. Dit kan al dan niet aan de hand van gerichte opdrachten om het takenpakket van hun toekomstig beroep te leren kennen.
 - **Participatie op de werkplek.** Hier wordt gekozen voor een mix van observeren en participeren op de werkplek onder begeleiding. De finaliteit van het observeren is om het probleemoplossend denken en vervolgens handelen van de student te vergroten. Observeren betekent hier dat de student zal 'meekijken over de schouder van een medewerker' die taken uitvoert en tegelijkertijd in dialoog gaat met de medewerker om het hoe en het waarom van de taken aan te leren. Er wordt ruimte gelaten om verder te gaan dan het toepassen van hetgeen reeds op school is geleerd en het exploreren van nieuwe kennis en vaardigheden wordt gestimuleerd.
 - **Stage (of beroepspraktijk).** Dit is een onderdeel van de opleiding waarin een student, onder begeleiding, de theorie, vaardigheden en attitudes (competenties) die hij op school leerde in de praktijk (de werkplek) inoefenen en toepassen.
 - **Integratie op de werkplek.** Hier gaan studenten enerzijds hetgeen ze reeds geleerd hebben (d.m.v. klassieke onderwijsleeractiviteiten, simulatie en andere vormen van werkplekleren) onder sterk afgebouwde begeleiding, op zelfstandige wijze in praktijk brengen. Anderzijds zullen de studenten competenties aanleren die in mindere mate of nog niet aan bod kwamen. De finaliteit van deze vorm van werkplekleren is de studenten op de werkplek te laten meedraaien op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

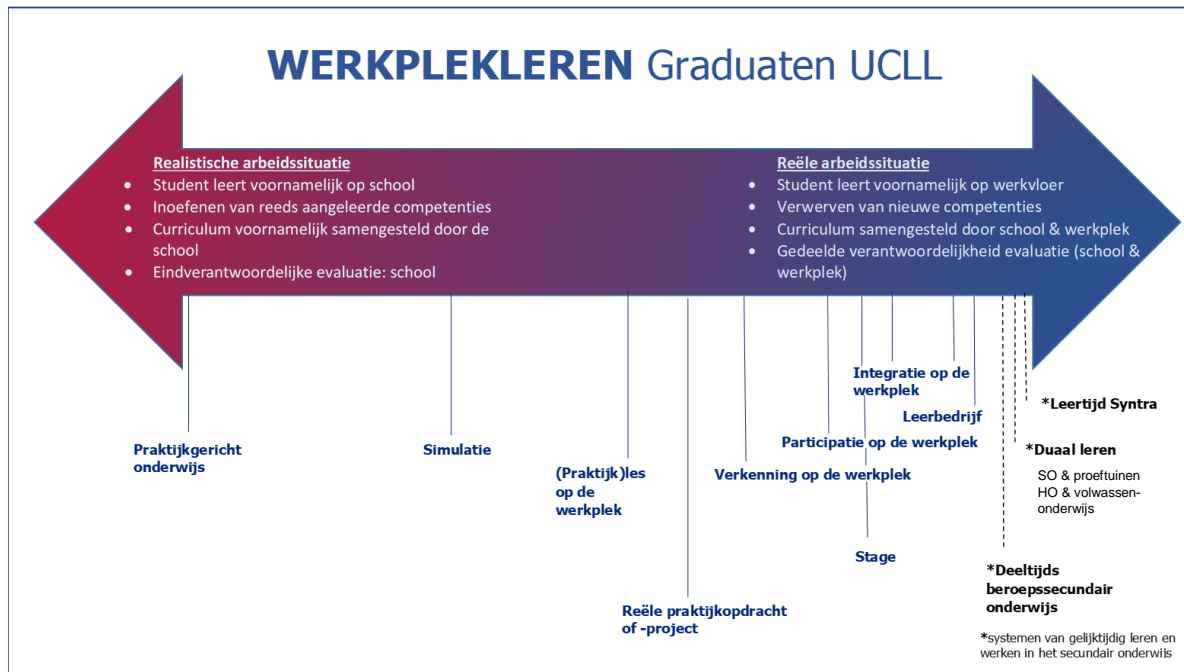
Duaal leren?

Aan de rechterzijde van het continuüm worden er ook enkele verschijningsvormen van werkplekleren weergegeven die op dit moment gebruikt worden in het secundair onderwijs. Het gaat hier over (*) 'systemen van gelijktijdig leren en werken'. Dit wil zeggen dat de leerlingen in deze systemen op weekbasis enkele dagen doorbrengen op school en enkele dagen op de werkplek. Naast de leertijd van Syntra en het deeltijds beroepssecundair is het 3 jaren lopende proefproject 'duaal leren: schoolbank op de werkplek' dat sinds dit jaar (2019-2020) officieel gestart is in het secundair onderwijs hier een voorbeeld van. Intussen vindt duaal leren ook een ingang in het hoger onderwijs en volwassenenonderwijs via een reeks proeftuinen.

Duaal leren is volgens de Vlaamse Overheid (2015): "*De meest intensieve vorm van werkplekleren*" en wordt bijgevolg uiterst rechts gesitueerd op het continuüm van werkplekleren. We spreken van duaal leren indien het een

opleiding betreft waarvan de "competenties vooral op de werkvloer verworven worden. Hierbij wordt gestreefd naar 60% of meer op de werkvloer" (Vlaamse overheid, 2015).

De verschillende vormen van werkpleklernen die hierboven vermeld werden, kunnen op dit basiscontinuüm geplaatst worden.

2. Het continuüm werkplekieren met meerdere dimensies

Daarnaast zijn er nog andere dimensies om vormen van werkplekieren te concretiseren. Hieronder stellen we, naast de basisdimensie, nog 5 dimensies voor om vormen van werkplekieren, binnen het brede kader van werkplekieren, verder te situeren.

0. Van realistische arbeidssituatie naar reële arbeidssituatie
1. Van beperkt tot omvangrijk (aandeel) werkplekieren: (deel van een) opo over fase/leerlijn naar hele opleiding
2. Van weinig engagement naar cocreatie opleiding- werkveld
3. Van toepassen van geleerde in school naar nieuwe competenties ontwikkelen
4. Van beperkt naar sterke integratie van werkplekieren in het curriculum
5. Doelgroep studenten: beperkt aanbod naar alle (reguliere of werkende) studenten

Figuur 2: Continuüm werkplekieren met meerdere dimensies

0. Van realistisch naar reëel werkplekieren

Op het continuüm werkplekieren onderscheiden we dus aan de beide uiteinden twee soorten van leeromgevingen zoals vermeld in punt 1. Deze dimensie (van realistisch-gesimuleerd naar reële leeromgeving) vormt de **basisdimensie**.

De 'reële leeromgeving' vormt op zich ook een continuüm, denk aan mogelijke variaties wat betreft doelgroep (reële of simulatie- klanten, patiënten), de uitvoering van reële of gesimuleerde opdrachten/taken/projecten, de reële of de gesimuleerde arbeidssituatie, de begeleiding van begeleiders uit de werkplek, ... Een leezorgcentrum is een concreet voorbeeld dat zich situeert op dit continuüm: studenten passen reële vaardigheden/taken toe op reële patiënten, maar niet op de reële werkvloer, wel in een gesimuleerde (of realistische) context.

Linkerkant (realistisch, gesimuleerd): vb. Casusonderwijs, simulatie-onderwijs in de onderwijsinstelling
Rechterkant (reëel): reële praktijkopdracht of project, verkenning en observatie op de werkvloer, participatie op de werkvloer, training/opleiding op de werkvloer, work-based learning voor werknemer-studenten (voorbeeld Ierland)

1. Van beperkt tot omvangrijk (aandeel) werkplekieren

Het gaat hier over het aandeel van werkplekieren. Dit kan gedefinieerd worden in algemene omschrijvingen (vb. 'evenwichtig') of meer kwantitatief/nominatief vb. minstens 30%, minstens x-aantal OPO's, minstens één fase, ...

Hiermee samenhangend kunnen we spreken over werkplekieren op het niveau van een OPO, op het niveau van een groter geheel (fase of leerlijn) of op het niveau van de hele opleiding.

Enkele cijfers/voorbeelden:

- Voor de gradaatsopleidingen gaat het om minstens 30% werkplekieren (in een realistische en reële arbeidssituatie)
- Voor duaal leren in secundair wordt gestreefd naar minstens 14u op de werkvloer (reëel werkplekieren).
- Binnen een opleidingstraject (vb. bachelor in EM) worden een aantal OPO's aangeboden via het volgen van training, observatie en participatie aan taken/opdrachten/projecten op de werkplek in de plaats van de OPO's in de onderwijsinstelling.

Linkerkant (opo): beroepspraktijk, reële praktijkopdracht of project (vb. Small Business Projects)

Rechterkant (groter geheel – hele opleiding) vb. Lio-trajecten (?), work-based learning voor werknemer-studenten vb. Ierland, duale trajecten in Nederland? ...

2. Van weinig engagement naar cocreatie

Er is weinig samenwerking onderwijs- werkveld naar een effectief engagement/ samenwerking met het werkveld. Werkveld en opleiding/onderwijs delen dan verantwoordelijkheden met betrekking tot de kwaliteit van het werkplekieren of er zijn verdeelde verantwoordelijkheden/taken. Ook deze dimensie is een continuüm. Er zijn verschillende taken/rollen waar werkveld en onderwijs kunnen samenwerken, denk aan: screening/intake van studenten, het bepalen van competenties, de invulling van duaal leren, de begeleiding, de evaluatie en/of de opvolging van het duaal leertraject, ... Aan de rechterkant van dit continuüm bevindt zich de samenwerking van onderwijs en werkveld rond het samen ontwerpen, uitvoeren en opvolgen van het kwaliteitsvol werkplekieren.

De hogeschool blijft eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van werkplekieren.

Linkerkant: schoolgestuurde opdrachten/projecten op de werkvloer

Rechterkant: opdrachten/taken op de werkvloer: mee bepaald door student en werkveld, opleidingstrajecten met werkplekieren via een leergemeenschap van opleiding-werkveldpartners (vb. work-based learning in Ierland)

3. Van toepassen/inoefenen van geleerde competenties in de school naar nieuwe competenties verwerven via werkplekieren (leerdoel)

Dit is een vaak gebruikte dimensie om een onderscheid te maken tussen 'stage/beroepspraktijk' en andere vormen van werkplekieren. Stage zou dan gericht zijn op het toepassen en inoefenen in de praktijk van een

aantal aangeleerde vaardigheden, competenties, ... in de schoolse context, waarbij andere vormen van 'werkplekleren' gericht zouden zijn op het verwerven van 'nieuwe' competenties zonder voorbereiding in de schoolse context, vb. training in de bedrijfscontext.

4. Van beperkte naar sterke integratie van werkplekleren in het curriculum

De afstemming van het werkplekleren met de andere leeromgevingen in het curriculum vormt een belangrijk kwaliteitskenmerk van werkplekleren (Reenalda, 2011). De mate waarin werkplekleren geïntegreerd en afgestemd is op en met andere leeromgevingen, is een mogelijke dimensie. Het werkplekleren gaat dan van eerder losse elementen/onderdelen via werkplekleren naar een sterke integratie en afstemming met het leren in andere leeromgevingen vb. in de onderwijsinstelling. Werkplekleren kan vormelijk op verschillende manieren in het curriculum ingebed worden: in lintvorm (d.w.z. tegelijkertijd leren en werken) of in blokvorm (alternerende blokken les of leren op de werkplek), geleidelijk aan en in toenemende mate, geïntegreerd in OPO's of aparte OPO's in een leerlijn 'werkplekleren', ...

5. Doelgroep van studenten

Werkplekleren kan worden aangeboden als een keuzemogelijkheid –of verplicht onderdeel voor een beperkt of voor alle studenten.

Over welk **profiel** van de student gaat het dan? Gaat het over de reguliere student? De werkende student die leren en werk wil combineren? Gaat het over de werkende student die leren en werken wil combineren zich wil upskillen (verbreden/verdiepen) via werkplekleren of over de werkende student die leren en werken wil combineren en zich wil heroriënteren (dus niet aan werkplekleren via de eigen werkplek kan doen)?

Gaat het om het **statuut** van de student, de werkstudent, de student-werknemer³ (die een deel van zijn opleiding via werkplekleren ontwikkeld)?

In Nederland kiest een student bv. voor een voltijds of een duaal opleidingstraject. Beide bestaan naast elkaar. In Vlaanderen is er de (beleids)keuze gemaakt om alle graduaatsopleidingen aan te bieden met een minimum van 30% werkplekleren.

³ Werknemer-student die aan werkplekleren wil doen in het kader van zijn opleiding, heeft momenteel nog geen juridisch statuut in Vlaanderen.

Bronnen

- Visietekst werkpleklers UCLL voor de graduaatsopleidingen
- https://assets.vlor.be/www.vlor.be/advice_final_attachments/RHO-RHO-ADV-1718-007.pdf
- ESF-oproep Duaal leren in HO en VO. https://www.esf-vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/calls/391_oproepfiche_esf_duaal_leren_definitief.pdf
- <http://associatie.kuleuven.be/p/werkpleklers>: Verkennend project rond werkpleklers, OOF-project over werkpleklers
- <http://edict.ucll.be/werkpleklers/> Werkplekleerprogramma's voor werknemers/studenten, een inspiratiegids
- <https://www.vkwlimburg.be/20170831-pb-pol-aug17>: Studie VKW en Unizo Limburg
- http://eacea.ec.europa.eu/LLp/project_reports/documents/erasmus/ECUE/eras_ecue_518586_fr.pdf: Work Based Learning as an Integrated curriculum: Partnership Development and Delivery by HE and the labour market
- *Doherty, O. Workbased learning partnerships: a match made in heaven?* https://www.google.com/search?q=oran+doherty+a+match+made+in+heaven&rlz=1C1GGRV_enBE751BE751&oq=oran+doherty+a+match+made+in+heaven&aqs=chrome..69i57j69i59.14174j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
- Reenalda, https://www.google.com/search?q=duale+opleidingen+reenalda&rlz=1C1GGRV_enBE751BE751&ei=Nq_SWYG3KILsap2QrqqD&start=10&sa=N&biw=867&bih=404 Effecten van dualisering in HBO (Reenalda, 2013).
- *Knipprath, H., & Nicaise, I. (2016). Loopbaanleren in voltijds BSO en TSO. Een onderzoek naar de relatie tussen de loopbaanleeromgeving, loopbaancompetenties en loopbaanactualisatie. Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen.* https://steunpuntssl.be/Publicaties/Publicaties_docs/ssl-2015.27-4-3-loopbaanleren-in-voltijds-BSO-en-TSO
- Boud, D., and N. Solomon. 2001. *Work-Based Learning: A New Higher Education?* Milton Keynes: Open University Press.
- Brennan, L. 2005. *Integrating Work-Based Learning into Higher Education: A Guide to Good Practice.* Bolton: University Vocational Awards Council.
- Reenalda, M. (2011). *Effecten van dualisering in het HBO.* Enschede: University of Twente. Te downloaden via <https://research.utwente.nl/en/publications/effecten-van-dualisering-in-het-hbo>
- Duaal leren in secundair onderwijs. <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/duaal-leren>
- Vlaamse regering. (2015). *Nota aan de Vlaamse Regering: Duaal leren: een volwaardige kwalificerende leerweg.* Brussel.
- Vlaamse regering. (2015). *Conceptnota bis: Duaal leren: een volwaardige kwalificerende leerweg.* Brussel.